

Redakcija POLJA i Organizacioni odbor IV stražilovskog susreta zamolili su već broj mladih stvaralača da odgovore na pitanja:

- koji su po njihovom mišljenju najaktuuelniji problemi kulture u Jugoslaviji?
- šta očekuju od IV stražilovskog susreta?

Prispele odgovore objavljujemo na ovim dvema stranama.

75204103

RADOMAN KORDIĆ:
OSLOBODITI DUH!

1
Ako kultura, pored toga što stvara ne-urođene, što razjedla tajanstveno jedinstvo ljudnosti i tla, može biti celisodna, aš može biti spiritus movens kreativne ljudnosti, aš je rezultat slobode ljudnosti, aš ljudnost vodi u slobodu (ne slobodu neuroza), k sebi, k čoveku, k delu, k svemu, odgovornom pružavanju života, afir-macija čoveka, aš ona sve to hoće i može, morala bi se na najveće osloboditi prokra-zenosti, autocenzurasta duha, sudjeljivosti pred modernim društveno-političkim faktorma.

Dakle, osloboditi duh, da ovač autocen-zorski, sobomzadovoljni, hijerarhijski, vlas-

kom nadgradnje nastalo novo, slobodno, potpunije društvo. Osnovnu gresku u takvom shvanjanju vidim pre svega u tome što stara teorija uopšte ne uzima u obzir celovitost društva u svim njego-vim koordiniranim sistemima, što ga uk-ratko postavlja kao nekakav apsolutum iznad stvarnosti; a time naravno ostvaruje sliku stvarnosti koja je u samoj jednoj njenoj dimenziji. Po mom uverenju, osnovni smisao jugoslovenske kulture je u njenim humanitarnim name-nama, bez obzira na spasnosnost društveni-angazman.

Inade, uz to bih mogao da uzmem u obzir i sociologiju kulture, dakle društvenu nauku, ali me kao stvaraca baš misaoni modeli te sociologije, ili čela psihologije, ne interesuju previše. Tako je i pitanje o aktuelnosti kulture gotovo

na „luft-madracizmu“, uživajući više u motornim čamcima nego li u moru — provode oni vrijeme planirano zvučno kao — kreativno koristište slobodnog vremena.

U procesu prostoru — ove internacional- na ili tačnije podnacionalna malograđans-tina živi u uvjerenju da ne zaostaje za „Evropom“, jer se „Evropa“ lako sva-dava svim raspoloživim „konjskim sna-gama“.

Podnacionalnim, za razliku od anacio-nalnog, podrazumevaju onaj kod ravno-đnosti prema vlastitim nacionalnoj pri-padnosti koja nacionalnom pitanju pre- postavlja vlastite interese komora, na-čje vrata kada pokucamo odjek je me-talni, automobilski-frizijski u čijoj se unutrašnjosti nalaze zamrznute i izjed-načene vjerska s nacionalnom pripadnošću — i tako polistovjećene one nalaze ventil u izjeljivačima navijačke, nogometne strasti pa susreti određenih klubova iz-azivaju u pripadnicima naše podnaciona-le malogradanstine stare nacionalistič-ke strasti koje će se potaknuti kao biskra-jeno nacionalno ravnodušne kada je u pitanju podrška nekoj kulturnoj akciji.

Krugu malogradanstine pripada i onaj rašireni tip intelektualca koji zaključuje da je potrebno vlastitom životu (i obitev-ju) stvoriti prvo materijalnu podlogu — a tek tada (kada?) moguće je „posve-

84822791
STOJAN VUČICEVIĆ:
ZA KRITIČKI DUH SUSRETA

U procesu dubokih privrednih zahva-ta i mijena koje doživljavamo i obilježu-jemo, dakle, u vrijeme kada ratovrsne promjene u ekonomskim odnosima i strukturi ekonomike uopće iniciraju mno-gobrojne izmjene u domeni društvene nadgradnje — veoma je delikatno i teško uprijeti objektivno vlastitim ka-žiprostom u najaktuuelnije kulturne probleme koji nas uznemiravaju i muče i koji, zna se, nisu jednaci ni u unutar-nim samih u pojedinim geografskim re-gijama naše zemlje. K tome, valja imati na umu da ta blažena kultura ima i dvije sestre: nauku i prosvjetu koje, da-kako, nisu manje važne od umjetnosti — humanistički rast i duhovnu aktivnost svake civilizacije. Nužno je stoga razgraničiti neke pojmove — stvari kako bi društvo što preciznije i ravnopravnije moglo definirati svoj stav prema njima. Time bi na danasni i vječni razgovor o sličnim temama mogao također biti konkretniji i objektivniji, ili bi pak postao izlišan. Na neposrednom putu do toga naše društvo i kultura koja se, uz-ugrad budi rečeno, oslobodila raznih prag-matičkih i statističkih koncepcija du-hovnog stvaralaštva, upućeni su prven-

OSLOBODITI DUH!

toljubiti, vlastopriznateljivi duh bašmebjigiza, ovaj duh straha pred surakom du-ha, noći duha u čijoj se tami samodopno baščari zaklonjen tza sigurnosti, koris-nosti, praktičnosti, perspektivnosti fantastične samokontrole koja se diže i spušta-kaško se diže i spušta društvene ak-cije.

Taj duh, taj autocenzorski, pragmati-stički duh je izraz „načela zbiljnosti“, što znači da je u sporu sa integralnom lje-đinošću, da se okrećemo od sebe, da je sebe odredio prema egzogenim faktorima, da se saredujemo sa svetom jevre protiv svog sna slobode, unutarnje slobode koja se od sebe realizuje još u podvesti pro-knjundarenim težnjama, koja jeste kao sastavni deo integralnog bića, raspoteg-uzmetu sna i jeve o sebi, o životu, koja je žica na kojoj duh kao pravi ekvi-brista balansira između svojih potre-bnih ambicija i društvene jednostrane, ili bar često jednostrane, upućenosti. Razrešiti, osloboditi taj istorijski raspoloživi, kanonizovani, kastiranu duh koji se vaj-no zavrtaju budućnost glađajući i poštjujući pri tom same snagu kamena zbiljnosti općenita spuštanju u idealnu ravno-težu ničega, općenitu veru svoje džigeneri-koja zadire u senke slobode, senke možda ispk virtualne slobode. Razoriti čudnu, umišljenu ravnotežu zbiljnosti koja se protivi vratušanju sebi jedinstvu, sebi slo-bodi, snazi, volji da se kaže NE, to strašno NE, NE pesničko kritičko, ljudsko, samo-svesno svim skupnjajima, smrtnim norma-ma koje ozakonjuju status quo, koje atro-finju mogućnosti realizacije ljudnosti, nje-vene slobode, NE pricaju i parolama o slobodi uime akcije autentične slobode, NE većnosti i jedinstvo bilo koje i bilo čije estetike i etike koja mi kaže da sam slo-boden u mišljenju i delanju pošto ona prethodno isprobala ispravnost i tvrdouću-pata, NE iskustvu koje nije moje, koja mi lepe po putu, NE glasnogovorničima i ten-cija koja papagajski, duševnici-ki drže posmrtno slovo ekonomski ugroženoj egzistenciji naše kulture, NE duhu koji se primjerava sa dnevnom političkom bezrazumešću.

Jeste, treba osloboditi, sasvim osloboditi kreativni duh, njegovo razdrijevanje mra-kova dok je i sam razdiran mračkovima ispod hrpe verbalizama, reformi, teza o stanju naše kulture, njenom humanizmu koga ne može biti van ljudnosti, van pun-e, odgovorne, slobodne, kreativne ljudnosti.

2
Kritičku svest, afirmaciju kritičke sve-sti.

75205633

VLADIMIR GAJEK:
NEMOGUĆE JE GRADITI
IZOLOVANU NACIONALNU
KULTURU

Na vaš poziv moram, u nekoliko reči, reći nešto o sadržaju kulture, kulturne politike, odnosno o kulturnim problemima Jugoslavije, što nazunje se nije baš lako, ukratko, o tim problemima mišlim nešto ovako:

Stare teorije su do sada isključivo eks-plikativne (objašnjavajuće) sve kulturne vrste uključujući i društveni smer, što znaci da su društvo videle kao glav-nog nosioca društvene nadgradnje. Te stare teorije su predviđale da bi nestan-

besmisleno, jer se ne ispituje po kulturi kao imanentnosti, nego kao po događaju-rom. Za sociologiju kulture u širem smislu te reči sigurno je NAJAKTUELNJI PROBLEM u Jugoslaviji nogomet; za mene, pasuprot tome, osnovu kulture u našem življenju na ovom svetu, na ovoj, današnjoj zemlji predstavlja pre svega ostvarenje boljih meduljudskih odnosa, bolje materijalnog položaja svih radnika i osnaživanje drugarskog duha; te-đe u takvoj atmosferi moguće razvijati osobiti mod umetničkih deli, i ne samo društveni, engažman nekih umetničkih ili pseudoumetničkih ostvarenja.

O mladima i o kulturi mladih mogli bismo zaključiti da su nove generacije vrlo histerične, apatične ili, kašto to neki kažu, da su mladi ljudi — deca posre-tatnog trpljenja i neodještanog konfora — razapeti između istoka (marxizma) i zapada (biznisa, koka-kole). Mislim da bi se svaki mladi čovek kao kulturno biće najpre morao odupreti mržnji, retovima i ubijanju.

I naposletku: pitanje o aktuelnim problemima kulture postavljeno je u svetu političke dileme, u svetu civilizacije: lično uveren da je nemoguće građati savsim svoju, nacionalnu kulturu, nego da se kultura međusobno isprepi-či; lično sam takođe uveren da ne tehnika nije naša, naša kultura ljudima, nego da to čini ono „materialističko“ mišljenje koje je zaboravilo na etiku čovekove kulture. Mislim da se svi ljudski odnosi u kulturi i najpre moraju iskazati kao moralni i etički, a tek onda kao čisti, apstraktni vrednosni i vrednosni sistemi.

Kao odgovor na drugo pitanje, po-zdravljaju Stržilovski susret i verujem da će generacija mladih stvaralača is-tinski prikazati sliku dobe u ogledalu svojih sopstvenih nastojanja. Sve tri izabrane podteme aktuelnih problema u Jugoslaviji treba da reše te probleme koliko se dotiču predmeta (kulure) u toku Susreta. Na taj način Stržilovski susret procene i teoretičiranja neće samo prihvati, nego će istovremeno moti i bira ih razrešava.

75205895
DIVNA ŽEĆEVIĆ:

PROTIV MALOGRADANSKOG DUHA

Od opće pojave da se kultura ne razvija uporedno sa civilizacijom, da za raz-vitkom tehnike dalje zaostaje — treba krenuti u određivanje svega onoga što čini da se ovaj raskorak između kulture i civilizacije javlja kao specifično naš, jugoslovenski raskorak. Teoretski kre-tanje je moguće u dva osnova pravca — općeg i posebnog. Općeg — utvrđivanje crta zajedničkih mnogim zemljama, sve ono što nas je bezštan način vezuje posredstvom tehnike u širu bezštanu, tehniku zajednicu druge polovine 20-og stoljeća.

Masovno nastajanje internacionalna ma- logradanstina, duhovno pasivne konzu-mante televizijske slike koji se nakon dnevnih napora oko umirujuća vlasti-ga gladi sa komforom, pretvarajući sred-usta za život u ciljeve života, spušljuju u fotele ili imitacije foteja i tako sjede zagledani u televizor podjednako u Za-grjebu, Münchenu ili Londonu. Seku-pulji-ni oko televizora, zauzeti na izletima svojim kolima i tranzistorima, pljujući

tit se” usavršavanju vlastite duhovne nadgradnje. Tako i čini i njegova se tragedija završava u prvoj čini. Riječ — intelektualac — u svakodnevnoj upo-trebi danas — odnosi se na onoga što završi facultet i time iscrpi bliždu za-lihu svoje duhovne razdobljenosti.

U književnoj kritici — očekivana borba mišljenja javlja se kao uvredeno nadmetanje lokalnih veličina. Možemo kon-statirati nedostatak širokog i čistog zna-cosa senioreškog tipa djelovanja — čija svijest o nacionalnoj pripadnosti postavlja potrebe zajednice u prvi plan pa upravo tajdu svijest čini pitanje lječ-nog pretila i međusobnog nadmetanja potpuno besmislenim. Zajednica postoji kao kolektiv i kao smisao svake akcije.

Naš književni razgovor svode se da je jedan od sugovornika dokazuje kako onaj drugi koji ga je „izuzeo“ u stvari ne postoji. Činjenicom da se ipak odgovara nepostojećem, dakle sugovorniku, dokazuje se samo vlastito postojanje vrijedno čitalačke pažnje. To je specifično naša „kulturna“ pojava da se postoje-đanje jednoga stava i ljestvica iscrpi-ju u traženju dokaza o nepostojanju druge ljestvici i drugoga stava.

Kada se netko javi u našoj književnoj kritici — osnovni ton njegova oglasa-avanja nije rezultat samo lječnog obra-zovanja, temperamenta i predmeta oko-ge piše — nego je i onakav kakvom ga određuje naša domaća atmosfera. Duš je ove atmosfere stinsno malogradanski, lako uvedrijiv i osvetoljubiv, ogran-en svim ogradama svih mogućih obzira i smisla. „Ne diraj u moje po neću ni ja u twoje; svakom svoje; svoja kuća (komfora) — svoja sloboda (stisnutu)“. Unutar jedne humanističke discipline naijedje se susreću humanisti. Malogra-dani ne mogu posteti humanisti.

One sto nedostaje našoj kulturnoj idio-mi opća je pojava druge polovine 20-og stoljeća. Čovjek ima sve manje slobode vremenom, takvog vremena za koje u nas postoji danas rijetko upotrebljavana riječ: dokolika koja ono-moguće čitanje, muziciranje, razgovore o umjetnosti u čijoj bi život i nenemetičkoj atmosferi nestajale klice budućih djela i kulturnih akcija, dokolika za do-pisivanje, za putovanja koja se danas u granicama godišnjih odmora pretravaju u zamora propuštanju na kojima se automobil utrkaju s vremenom a kul-turama historijski spomenici samo su krat-kotrajne postaje, kao benzinske pumpe.

Sve uže specijalizacije u naučnim dis-iplinama imaju za posjednicu dvostruku izolaciju i naučnih radnika međusobno i između načina u odnosu na širu javnost. Pojam lajka se proširio kao što se u svakodnevnoj upotrebi smisao riječi — intelektualac — suočio. Zatvaranje u uske načne kružove i profesionalne kru-gove umjetnika — nalazi usporedbu u pejzažu kamenjara gdje je riječka zemlja zaštićena kamenom mrežom malih vrtova. Iako problem izolacije nije samo — nego problem ovoga stoljeća, njegova slika sastavni je dio i naše kultu-re.

Stržilovski susret treba da omogući suočavanje različitih i najekstremnijih mišljenja i analiza pojedinačnih problema. Rješenja se ne mogu donijeti nekim aktom. Mogućnost tolerentnih dijaloga najjači je stimulans za razvitak kulture.

stvena na usavršavanje već postojećih mehanizama zasnovanih na principima samoupravljanja. Naime, umjetnik, kao direktni proizvođač kulturnih dobara im, zasigurno, pravo i da osobno odlučuje o njima. U izdavačkim savjetima, uredništvima kulturnih revija i listova, na radiju i televiziji, posud, gdje je riječ o kulturi, morali bi odlučivati nije-ni stvaraoči jer je to prvi preduslov za uvrštenje lokalnih veličina. Možemo kon-statirati nedostatak širokog i čistog zna-cosa senioreškog tipa djelovanja — čija svijest o nacionalnoj pripadnosti postavlja potrebe zajednice u prvi plan pa upravo tajdu svijest čini pitanje lječ-nog pretila i međusobnog nadmetanja potpuno besmislenim. Zajednica postoji kao kolektiv i kao smisao svake akcije.

Kao odgovor na drugo pitanje o pojedinim mehanizmima na kojima se zavaru-vati sladunjavaju prica-ma o manjardama i bohemstvu koje upravljaju neki njihovi proslavljeni-predstavnici, dok njihovim „rentabilnim“ ili smažežljivim (zar i talentiranim?) jaranima guramo ispod ili liznad težnje konforne stanove i, naravno, imamo ljestvice državno-profesionalnog ugleda i vrijednosti. Time se jedino odlaže rješenje problema o kojima je riječ. Ako zajednica otvara i jamči određeni put svakom građaninu koji za njim sposobnosti i sklonosti, onda treba naj-otvoreniye kazati svima da prerrogative koje takav put uključuje nisu nikakav kolak na koj je veće pravo imaju „dobra djeca“ od „manje dobiti“. Jasno je, dakle, koliki značaj valja pridavati mo-ralnom faktoru za realizaciju kulturnih ciljeva i vertikalna koje želimo dosegnuti.

Očekujem, stoga, da učesnici IV stražilovskog susreta razmotre s puno književnoga duha sve aspekte tih i drugih problema kulture u Jugoslaviji, da što ljudstvo i objektivnije doneše adekvatne zaključke, a na svima nam je da im izborimo pravo gradjanstva — u su-gljenosti s naporima i željama svih radnih ljudi. Praksu nas uči, da ne treba zahtjevati neke spektakularne poteze i rezultate koji bi, kao u pričama o čarobnoj čarpi, napreči istabričarima trenutnog spas. Mislim, da mi mladi to i ne želimo jer je u suprotnosti s našom sma-gom i vjerom starijih drugova u nju. Ali, posve je sigurno da prihvataju kulturnu bastinu naših očeva kao jedan od elemenata trajnosti i ljepote naših samih, možemo i moramo stremiti samo naprijed. Jer nam budući srodnici po neznam kakvoj metafori, radosti ili bo-lju, zaciјelo ne bi oprostili inertnost na-jezljova mudrovanja u vrijeme kojem je glavna karakteristika dinamizam ljud-skog duha i akcije.

DIMITRIJ RUPEL:
POLITIZACIJA KULTURE
I PRAGMATIZAM

1. Cini mi se, da je pomanjkanje kul-ture i kulturnosti još uvek najznačajniji

problem kulture i kulturne politike u našem društву. Pošto se zaostalošti i gubitak nadoknadiju neadaktnim pojmom sredstvima, problem postaje još više domenalan. Na umu imam pre svega stručnost i kompetentnost kulturnog stvaralaštva, te umetničke i društvene kritike. Reforma, kao stvaran pokret ka intelektualizaciji rada uopće, postavlja pitanja i u kulturi, koja je daleko od toga da bude zatvorena komore unutar (per analogiam izvan) dogn društvenog prostora. Za mene reforma znači poziv ka stručnosti i odgovornosti kulturnog stvaralaštva. Ali umesto da se u kulturnoj sferi postavljaju pitanja pre svega o kulturi, na mnogim mestima zbog neodgovornosti postavljaju se sasvim pragmatička pitanja, koja se često tiču i samog opstanke kulturnih institucija. A situacija kad su kulturni radnici primorani ka političkom manevriranju i političanstvu, nije malo. Na taj način je savšini kulturno dejstvovalje, kao što je na primer umetničko stvaranje, često postavljeno pod politički znak pitanja. Politizacija kulture, kako je na mnogim mestima doživljavamo shvaćena na pogrešan način, za mene je neadekvatno rešenje zaostalošti i gubitku kulture u našem društvu.

2. Strežilovski susret morao bi dakle dati praktičnu ocenu stanja na relaciji stručnost-nestručnost. Za jedno od pitanja dnevnog reda predlažem raspravu o stručnosti i odgovornosti komunikacionih sredstava, naročito stampe, koja se u vezi sa gornjim mišljenjem često javlja кај ježać na vagi. Mislim da komunikaciona sredstva sve više igraju ulogu posrednika političkih odluka, umesto da kao stručno telo ocenjuju kulturna i politička dela.

84881671

GORAN BABIĆ:

OČEKUJEM HRABROST

1. Koji su za Vas najaktuuelniji problemi kulture u Jugoslaviji?

Hto bih odmah primijetiti da je pitanje nedovoljno končinno, dopušta vremena mnogo interpretacija i ne upućuje na analizu jednog od zbilja mnogobrojnih problema (često spominjanih), već prije na deskripciju.

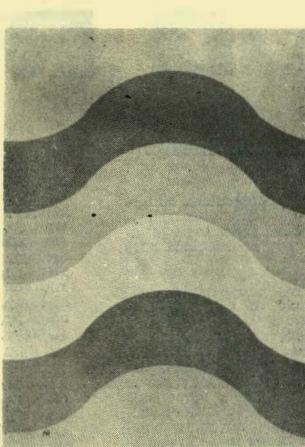
Pokušat ću dati svoje mišljenje o jednom, nedovoljno tretiranom i donekle zataškanom problemu, kojeg ja smatram fundamentalnim. Radi se o istini. Bolje rečeno, o sposobnosti kazivanja istine. Naizgled bespredmetno, možda apsurdno u ovoj poplavljenoj literaturi. No činjenice su tvrdoglave, poplava umotovina je poplava laži, ukusno ili provokativno garnirane, filistejski ili pseudo-revolucionarnih obmana. Ograničit ću se dalje isključivo na poeziju, mislim da ona to posebno zaslužuje.

Mi smo pjesnicima izuzetno plodna zemlja. Tu je neosporno, ali (uvijek to: ali) ...

Analizirajući tematiku (ukoliko postoji) današnje jugoslovenske poezije, a u njoj glavljivo tematiku poezije najmladih pisaca, lako se može zapaziti svećica dezorganizacija, opća izgubljenost, vrljanje, bježanje u bespuće, u osnovi bježanje pred istinom. Sviđodi li to možda o neophodnom periodu lutanja, traženja vlastitog stila itd. ili svjedoci (što je bliže istini) o slabosti, o nemogućnosti istinštog polimanja, istinštog kazivanja. Isključimo ljubav, povijest, svermir, te tehnički već neizvodljive fenomene i način čemo na putu. O čemu se radi, o nedostatu stvarnih životnih poticaja na pjesmu ili o nedostatku hrabrosti? Poesija se izgleda sana povinjava vremenom u kojem obitava i zanemara svoje prevashodne obaveze, svoju iskonsku određenos i ne dopušta nikome da joj pomogne, da je iščupa iz grča u kojem jeste.

Had u budućnost ne znači istodobno bezuvjetni raskol s prošlošću, niti je kreacija novog nastala iz nitega, bez svoje organske povezanosti sa tradicijom itd. Međutim, taj konačni korak zahtjeva ipak izvjesne žrtve, izvjesna rušenja, i, kao svaki porodak, bolan je. Sad je koначno streljivo vrijeme definitivno određenje, jačna poezija nije savjest naroda, ona je njegova izdaja, ustupak općem konformizmu i oportunitizmu, rasap najusupljivijeg dijela narodnog organizma. Govoreći o narodu, govorim o svom narodu, ali se to može jednako odnositi i na neki drugi, meni indiferentan.

Mislim da je uzrok takvom stanju jedan opći privid, uvrijeđeno mišljenje kojim spoznaje puk da je poezija u krajnjoj liniji neobavezno pištanje, hujjeće malo lukešnih ljudi. Dio je to prikrivena opća kampanje prema inteligenciji uopće i pritisnuta nerazumevanjem poezije se našla u dilemi. Cekati dok se svijet umilostivi ili mu se naturi. Na žalost, izgleda da je izabrala prvi način. Tim je stravičnja neodgovornost i slabost mlađih, jedine biološki sposobne snage u društvu, da taj jaz otkloni, da primora čovjeka da shvati vrijeme u kojem živi, da ga spozna u njezovim pravim dimenzijama, a ne u programiranim proporcijama. Na toj slabosti gradi se postepeno jedna pseudo-kultura, besprije-

Eugen Feler: kompozicija

znaju samo preko napisa, izmjene mišljenja i drugarsku atmosferu.

84901383

ZIVODRAG ŽIVKOVIĆ:

SVETLOST I NJENA SENKA

1. Koji su za Vas najaktuuelniji problemi kulture u Jugoslaviji?

— Ko se god rodio zna da su divljanje i ratni genocidi, pore katarskih pogledica, bili istovremeno jak podsticaj za stvaranje duhovne kulture jednog naroda. Dun i mač. Svetlost i njena preteča senka.

Listajući knjižarinstvo naše istorijske prošlosti, možemo se u to uveriti. Svetlost stvaranja nicala je posle mnogoljudnog umiranja. Naša kultura je možda kao nijedna svetu cvetala u najbližem susedstvu nasilničke smrти.

Uzmimo samo ovaj primer: Potrebitno je bilo nekoliko vekova mračnjaštva i ropstva, da bi nikla narodna epika. Znaci, jaki impulsi su našeg čovjeka gonili u duhovno stvaralaštvo. Trebalо je iznati kroz vreme težak i ukljeti Sifov kamen, da bi se iz ove zemlje, u surovim uslovima Balkana, gore prema vrhovima Europe, pomolila autentična svjetlost kulturnog preobražaja.

Danas pod povoljnijim političkim strujanjima, kao da se u duboke kulturne vode sporo putuje. Polako se, za dvadeset ovih godina, u senci svih društvenih i ekonomskih zbijanja i promenog razvoja tzv. negativni junak našeg doba. Cas sam ja, čas ti, čas smo svi mi pod njegovim prizrakom.

To je čovек koji po svaku cenu hoće da ostane tamo gde je. On ima bezbroj lica. I svako čemo stresti tamo, gde treba otvoriti širom prozore, da se proveri bajati vazduh našeg intelektualnog bitisanja.

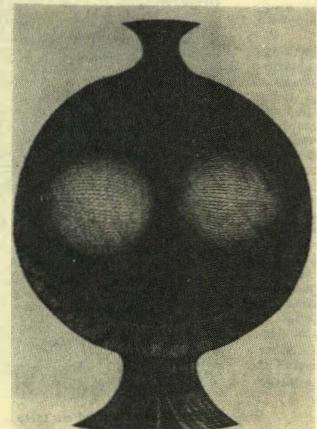
On sedi u književnim redakcijama, meri stvaralačke napore drugih, ali sam ne piše. On je u savetu izdavačkih kuća; odobrava udžbenike, normira njihovo estetsko i etičko zdravlje po svom ukusu, ali sam ne izdaje ništa.

Srećemo ga u filmskoj i pozorišnoj kući, ali neće imati vremena za razgovor. On kaš fantom juri Evropom, da bi pre svih otkupio nekoliko pornografskih filmova, kojim će „zagoliti“ poluvstvenitu.

Njegovo lice sa ispeglanim osmehom srećemo na televiziji, kako iz jednog čadavog zapisnika čita zagrobna občajna o pomoći malim pozorišnim provincijskim kućama.

Njegov lik ima bezbroj oblika i svaki je nakaznji, ukoliko su državne odgovornosti veće.

A svima znamo da je mladost svežina jedne kulture, njen organ, njen barjaktar. Kojim putevima će mladi doći na mesta koja im odavno pripadaju; kad je on svuda — negativni junak našeg doba. I kad smo ja, i ti, i svi mi pod njegovim prizrakom.

Narodni Mladrag: dve telesi, 1966

2. Sta očekujete od IV strežilovskog susreta?

Ovo što se dešava poslednjih godina u našem književnom životu stvara u meni sumnjičavo raspoloženje — da će i najbolje zamislieni i organizovani susreti malo što izmeniti u aktualnim problemima naše kulture.

U svom podskriptumu svi oni nose pouke, koje iz zapisnika treba izvesti u praksu, i u njih ubrzati stvarni sok života. IV strežilovski susret bi trebao, čini mi se, da bude i moralno ohrabrenje za „stvaralačko buđenje provincije“.

Ozloglašeno mišljenje: da samo velike kuce i eminentna književna glasila mogu da daju kvalitet, mora se još jednom statiti na uvid. Postavljamo jedno, reklo bi se, skoro infantilno pitanje: po čemu je pravo istinsko delo samo ono koje prizna, recimo, beogradска književna procedura. Zašto se na recenzije knjiga, koje se objave, na primer: u Kragujevcu, Šapcu, Kruševcu, Nišu ili

Kraljevu gleda kao na irelevantan sud stvaralačkog dometa jednog pisa.

Voleo bih još da se IV strežilovski susret obeleži najšire plodnosnim razmatranjem problema kulturne integracije i međunarodnih odnosa u kulturi. Kad se dobro zna da svaki izuzetan umetnički akt svaka vrsna kulturna tvorčina prevaziđa uske regionalne okvirne u kojim je nastala.

Visoko u svom hodu, ona se ponosi uliva u jedan opštiji slijepik, čiji kvalitet ima jugoslovenski značaj i koji nas, na kraju, predstavlja u najlepšem svetlu pred svetskom kulturom.

84906758

DRAŽEN VUKOV COLIĆ:

SLOBODA „ZA“

Cesto naizgled najnedostavljiva pitanja kriju u sebi najopasnije zamke. Sto je to uopće „kulura“, kakva je to „kulura u Jugoslaviji“, a još sigurno živi podobar i rost po kojim smatraju da je „kriterij akutnosti“ najneprimjereni kriterij za bilo kakav razgovor o „biti“ (i u Shakespeareovom i filozofskom smislu) kuluri... Mogli bi početi razgovorom o elementarnoj pismenosti, da bi završili zagrebaccim bijenalem ili beogradskim BITEF-om, mogli bi početi razgovorom o nečoj „državotvornosti“ ili nečoj „hiljadogodišnjoj kulturi“ da bi završili aktuelnom raspravom tko je prvi šiapski romanopisac, mogli bi razgovarati o odnosu „država i kultura“ da bi zatim umrli uživali u klijestima vječne dileme: povjesno ili utilitarno...

No, kako nema govora bez izbora, ja bih se odlučio za ono „aktuuelno“ što već danas u svojim fragmentima jasno ukazuje na ono „povjesno...“. Radi se o onoj nejasnošćeljiranoj riječi, o riječi sloboda, kojoj bi danas trebalo dati jedan novi smisao. Parafrasirajući popularan filozofski riječnik, čini mi se da bi gradansku „slobodu od“ (koju smo izborili u kulturnom romantičnom grfu socijalizma) trebalo zamijeniti socijalističkom „slobodom za“. Živjevši u znaku parole „I figuračija i aposteksija“ stvorili smo tipičnu gradansku kulturu i umjetnost, koja pod okriljem birokratske logike „svima pomalo, nikome dovoljno“ životani u tupoj koegzistenciji s masom slučajnih parazita koji su se zatekli pod njenim okriljem, a koji — samim brojem, ne opravdanim činom — kradu pravo kulturi i onako skromne oblike društvene pažnje i materijalne poštene.

Opakavši se na onom prvom kriteriju — kriteriju socijalizma — uplašeni stvarnošću kulturnu politiku „socijale“ u kojoj su i ono vrijedno i ono nevjedno (samo ako se našo na spisku) bili podjednako društveno pothranjeni, stvarajući se situacija u kojoj se gleda koliko je tako dobio, bez obzira koliko je stvarno dobio, situacija puna „klijevača“ i „klijucića“, puna neurastenih žalopjika. Ne zaboravljajući onu korisnu fazu „slobode od“ koja je prethodila ovoj birokratskoj dekadanciji, čini mi se da je sada krajnji trenutak da se borimo za onu „slobodu za“, za onaj široki društveni kriterij (a to znači i samoupravljački) koji će odgovarajući društvenom pažnjom (a to znači u materijalnom) valorizirati i pomagati samo ono što je u kulturi najbolje i najvrijednije, našperspektivnije, ono suštajne, a ne ono južerkaršnje, ono najavangardnije i najpoštenije. A to znači: ostvarenje, program i ideju, a ne tradiciju i inerciju, bilo da se radi o pojedincima ili institucijama.

Pri tome mi se čini da je i zahtjev da kultura bude svima dostupna, podjednak; socijalistički avangard: bezmalo svu kulturne potencijale sabili smo u nekoliko većih gradova (istina to smo nasiljedili), ali je prošlo previsje vremena da se i mi ne bi osjećali odgovornim stvoriti tako zatvoreno i malo „tržište“ koje malo koga može „izdržavati“, prisiljavajući tako društvo da stalno drijesi kesu, trošeći tako gotovo sva sredstva na te „Rezerve kulturne“ — a time se krug ponovo neopozivo zatvara ...

Ovo nije isključivo teoretsko raspravljanje: putevi su još istini neutabani, no putokazi već postoje. Cini mi se da je novi jugoslovenski film jedan od takvih putokaza: njegovu naglu afirmaciju treba objašnjavati i time što se više ne finančira „film uopće“, već samo pojedini projekti, koje putem natječaja vrednuju sami filmski radnici. U SHR se upravo spremaju zakonski prijedlozi za osnivanje društvenih Fondova za kulturu, koji treba da zamijene propali budžetski sistemi, a kojima se želi popotpri ovo filmsko iskustvo.

Voleo bih kada bi na Strežilovskom susreту u prvi plan rasprave izbile ove dvije teze: prvo, borba za afimaciju kvalitete, i samo kvalitete, bez obzira od koga i odakle dolazi, i drugo, borba za podjednaku difuziju elementarne kulture na svim područjima. Čini mi se da je najbolji put da prestanu borbe između starih i mladih, naroda i narodnosti, između pojedinačnih i institucija. Koliko god bi tu i psihologija društva ojelinila trebala doživjeti znatne korekcije, toliki bi „kataruzi“ trebalo doživjeti mnogi kulturni radnici, pogotovo oni koji u pravilu lošu sadašnjost nikada ne žrtvuju za neizvjesnu, mada privlačnu budućnost.